

Atzinums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Inovācija jūras nozaru ekonomikā: apzināt mūsu jūru un okeānu potenciālu nodarbinātības un izaugsmes jomā””

COM(2014) 254 final/2

(2015/C 012/15)

Ziņotājs: **BOLAND**

Līdzziņotājs: **LOBO XAVIER**

Eiropas Komisija 2014. gada 13. maijā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Inovācija jūras nozaru ekonomikā: apzināt mūsu jūru un okeānu potenciālu nodarbinātības un izaugsmes jomā””

COM(2014) 254 final/2.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 1. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 502. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 15. un 16. oktobrī (15. oktobra sēdē), ar 143 balsīm par, 1 balsi pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumu un ieteikumu kopsavilkums

1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas dokumentu, kurā ierosināts ar novatoriskiem risinājumiem iespējami izmantot mūsu jūru un okeānu potenciālu nodarbinātības veicināšanai un īpašs uzsvars likts uz jūras biotehnoloģijas nozari, okeānu enerģētiku un dziļjūras izrakteņu ieguvu.

1.2. EESK pauž bažas par privātā un publiskā sektora ierosināto pasākumu nepietiekamo koordināciju un norāda, ka līdzīgas nesaskaņas valda starp dalībvalstīm. Neraugoties uz vairāku universitāšu un zināšanu institūtu pūliņiem dažādās dalībvalstīs, inovācijas attīstību kavē arī atbilstošu datu un to sistēmu trūkums, jo tie ir vajadzīgi, lai gūtu precīzu informāciju par mūsu jūrām un to potenciālu. EESK uzskata, ka nespēja atrisināt šos jautājumus liedz eiropiešiem piekļuvi jaunām nodarbinātības iespējām.

1.3. EESK uzskata, ka pamatiniciatīvai “Inovācijas savienība” ir būtiska loma jūras nozaru ekonomikas attīstībā, bet Komisijai šīs iniciatīvas īstenošana ir jāatbalsta vairāk. Šādai palīdzībai jāietver nepieciešamā tiesiskā atbalsta sniegšana un ilgtermiņa finansiāls atbalsts, kas jāpapildina ar plašāku informēšanu par esošajām inovācijas programmām.

1.4. EESK visnotaļ iesaka Komisijai un dalībvalstīm steidzami novērst trūkumus, uz kuriem norādīts pamatiniciatīvā “Inovācijas savienība”.

1.5. EESK iesaka, ka līdztekus dokumenta zinātniskajai pieejai šajā procesā būtu jāintegrē arī piekrastes tūrisma stratēģijas, lai ne tikai palielinātu pilsoniskās sabiedrības interesi par šo tematu, bet arī gūtu labumu no integrētas abu procesa redzējumu saiknes.

1.6. EESK iesaka, ka piekrastes un salu kopienas, kas saskaras ar ievērojumu lejupslīdi tradicionālajās nozarēs, tostarp zvejniecībā, būtu plaši jāiesaista visos jūras nozaru ekonomikas attīstības posmos, lai nodrošinātu pareizo līdzsvaru starp pētniecību un izstrādi un tūrismu, kas var radīt darba vietas un labklājību. Ar šo ieteikumu EESK vēlas atzīmēt, ka saturīgā dialogā līdztekus citām ieinteresētajām personām vajadzētu būt pārstāvētām visām kopienām, kuras ietekmē jūras nozaru ekonomika. Turklāt šīm kopienām un, konkrētāk, salām šajā ziņā ir skaidrs potenciāls, un tās var sniegt īpašu ieguldījumu inovācijā jūras nozaru ekonomikā.

1.7. Izstrādājot stratēģijas, kam jāveicina nodarbinātība jūras nozaru ekonomikā, būtiski ir tajās paredzēt inovāciju tādās jomās kā kuģubūve, akvakultūra, ostu infrastruktūra un zvejniecība. Tā kā nākas ievērot arvien vairāk dažādu vides prasību, EESK iesaka visos Komisijas izstrādātajos jūras vides aizsardzības politikas pasākumos īpaši pievērsties nodarbinātības potenciālam, ko paver pielāgošanās jaunām vides prasībām.

1.8. Skaidrs, ka, īstenojot pašreizējo politiku, darba vietu skaita pieaugums, ko iecerēts panākt ar inovāciju jūras nozaru ekonomikā, būs ļoti lēns. Tāpēc EESK visnotaļ iesaka Eiropas Komisijai panākt visu iesaistīto personu vienošanos par viedu grafiku, kas ļautu koncentrēt nepieciešamās darbības, lai sekmētu visu stratēģiju ātru īstenošanu.

1.9. Kaut arī EESK atzinīgi vērtē Komisijas ierosinātos pasākumus, Komiteja ir pārliecināta, ka to skaits ir nepietiekams un ka trūkst atbilstošu saistību dalībvalstīm. Tādēļ līdz 2016. gadam būtu jāsarīko ES samits par inovāciju jūras nozaru ekonomikā. Samitā būtu jāpiedalās ministriem, kas atbild par jūrlietām un ar tām saistītiem jautājumiem. Samitā būtu jānosaka prioritārās pamatstratēģijas un jāvienojas par īstenošanas grafikiem, kas būtu pieņemami visām dalībvalstīm un atbilstu to apstākļiem. Komiteja arī iesaka, ka pilsoniskajai sabiedrībai, tostarp, darba ņēmējiem un atstumtajām grupām, jābūt pienācīgi pārstāvētām saistībā ar Jūras nozaru ekonomikas un zinātnes forumu, ko ierosināts rīkot 2015. gadā.

2. Skaidrojums un vispārīga informācija

2.1. Eiropas Komisija 2011. gadā pieņēma paziņojumu par jūras nozaru izaugsmi⁽¹⁾ un paziņojumā norādīja uz nodarbinātības iespējām, kuras pavērtu atbalsts mūsu okeāniem, jūrām un piekrastēm visā Eiropā. Paziņojumā arī bija uzsvērts, ka okeāna energoresursiem varētu būt liela nozīme nodarbinātības iespēju veicināšanā.

2.2. Pašlaik pieejamie aprēķini liecina, ka jūrniecības nozare, kurā nodarbināti aptuveni 5,6 miljoni cilvēku un kuras devums Eiropas ekonomikā ir 495 miljardi *euro*, kopumā nodrošina no 3 % līdz 5 % ES iekšzemes kopprodukta. Aptuveni 90 % ārējās tirdzniecības un 43 % ES iekšējās tirdzniecības norit pa jūras ceļiem. Eiropas kuģubūve un tās saskarozares nodrošina 10 % no ražošanas kopapjoma visā pasaulē. Visā Eiropā zvejniecības vai akvakultūras nozarē tiek ekspluatēti gandrīz 100 000 kuģu. Attīstās arī citi jauni darbības veidi, piemēram, izrakteņu ieguve un vēja parki (Ieskats Eiropas Savienības politikā – Jūrlietas un zivsaimniecība (2014. gads) http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/lv/fisheries_lv.pdf).

2.3. Zināms arī, ka visas dalībvalstis un ES struktūras ir noraižējušās par jūru ilgtnespējīgu izmantošanu, kas apdraud jūras ekosistēmu trauslo līdzsvaru. Šāda izmantošana savukārt ir izaicinājums tām ar jūru saistītajām iniciatīvām, kuru mērķis ir radīt vairāk darba vietu un sekmēt stratēģijas “Eiropa 2020” īstenošanu.

2.4. Komisija arī apzinās nepilnības, kas konstatētas ar pamatiniciatīvu “Inovācijas savienība”, proti, nepietiekami ieguldījumi zināšanās, apgrūtināta piekļuve finansējumam, augstas intelektuālā īpašuma tiesību izmaksas, gausa virzība uz savietojamiem standartiem, publiskā iepirkuma neefektīva izmantošana un pētniecības darba dublēšanās. Citas nepilnības, kas minētas Komisijas publicētajā 2014. gada izaugsmes pētījumā, ir publiskā un privātā sektora nepietiekama sadarbība inovācijas jomā, pētījumu rezultātu gausā ieviešana ražošanā un pakalpojumos un prasmju trūkuma palielināšanās.

⁽¹⁾ “Jūras nozaru izaugsme un izaugsmes noturību veicinošās iespējas”, COM(2012) 494 final.

2.5. Ne vienmēr ir pieejami dati par jūras grunts galvenajām īpašībām, piemēram, kartes, kas ļauj gūt priekšstatu par jūras gultnes dzīvotnēm, jūras gultnes ģeoloģiju un citām ar jūru saistītām neskaidrībām, un šis trūkums kavē ātrāku novatorisku attīstību.

2.6. Jānorāda uz daudzajām Eiropas Komisijas pārvaldītajām iniciatīvām. Tās ir:

- datu neierobežota pieejamība;
- datu sistēmu integrācija;
- Eiropas stratēģijas jūras pētniecībai pieņemšana.

2.7. Neraugoties uz kopējās zivsaimniecības politikas reformu, tūkstošos piekrastes kopienu vērojama lejupslīde. Daudzas no tām tagad atskārtušas, ka jūrās nespēj konkurēt, un tām būtu vajadzīgs ievērojams atbalsts, lai tās varētu atjaunot savas zvejas flotes. Lejupslīde vērojama arī tādās palīgpakalpojumu nozarēs kā laivu būve, tehniskā apkope un citi saistītie pakalpojumi.

2.8. Eiropu apskalo šādas jūras: Adrijas jūra, Jonijas jūra, Ziemeļu Ledus okeāns, Atlantijas okeāns, Īrijas jūra, Baltijas jūra, Melnā jūra, Vidusjūra un Ziemeļjūra.

3. Komisijas paziņojuma konteksts

3.1. Eiropas Komisija ceturtdien, 2014. gada 8. maijā, nāca klajā ar rīcības plānu "Inovācija jūras nozaru ekonomikā". Minētā paziņojuma vispārīgais mērķis ir izmantot mūsu okeānu un jūru potenciālu nodarbinātības un izaugsmes veicināšanai. Paziņojumā ierosināta virkne iniciatīvu, lai uzlabotu zināšanas par jūrām, prasmes, kas vajadzīgas jauno tehnoloģiju izmantošanā jūras vidē, un jūras pētniecības koordināciju. Ierosināti šādi pasākumi:

- līdz 2020. gadam izveidot visu Eiropas jūras ūdeņu gultnes digitālo karti;
- līdz 2015. gada beigām pilnībā izveidot tiešsaistes informācijas platformu par jūras izpētes projektiem programmas "Apvārsnis 2020" ietvaros, kā arī valstu finansētiem jūras pētījumiem, un kopīgi izmantot pabeigto projektu rezultātus;
- izveidot uzņēmējdarbības un zinātnes forumu jūras nozaru ekonomikas jomā, kurā būs iesaistīts privātais sektors, zinātnieki un NVO, lai palīdzētu veidot nākotnes jūras nozaru ekonomiku un dalīties idejās un rezultātos. Pirmā sanāksme notiks 2015. gadā saistībā ar Jūras dienas pasākumu Pirejā, Grieķijā;
- mudināt pētniecības, uzņēmējdarbības un izglītības jomas dalībniekus līdz 2016. gadam apzināt jūras sektorā nākotnē nodarbināto vajadzības, kā arī nepieciešamās prasmes;
- izvērtēt iespēju vadošajiem pētniecības, uzņēmējdarbības un izglītības jomas pārstāvjiem izveidot zināšanu un inovācijas kopienu (ZIK) jūras nozaru ekonomikā pēc 2020. gada. ZIK, kas darbotos Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūta (EIT) ietvaros, var daudzējādi veicināt inovāciju, piemēram, īstenojot apmācības un izglītības programmas, nostiprinot pētījumus un to rezultātu nonākšanu tirgū, kā arī izstrādājot inovācijas projektus un izveidojot uzņēmējdarbības inkubatorus.

3.2. Jūras nozaru ekonomiku veido akvakultūras nozare, piekrastes tūrisms, jūras biotehnoloģijas nozare, okeāna enerģētikas nozare un dziļjūras izrakteņu ieguve.

3.3. Runājot par ekonomikas rādītājiem, jānorāda, ka jūras nozaru ekonomika nodrošina 5,4 miljonus ilgtspējīgu darba vietu un bruto pievienoto vērtību gandrīz 500 miljardus *euro* gadā, taču jāatzīmē, ka jūras biotehnoloģijas nozare, okeāna enerģētika un dziļjūras izrakteņu ieguve vēl ir jāattīsta, lai tās sniegtu reālu pienesumu tautsaimniecībā.

3.4. Komisija uzskata, ka visas minētās nozares var būtiski veicināt jūras nozaru ekonomiku šādā veidā:

- jūras biotehnoloģija paver iespēju pētīt jūru, ar jaunām zemūdens tehnoloģijām veicot DNS sekvencēšanu. Visu iesaistīto ES dalībvalstu radītā kritiskā masa veicinās ienesīgu tirgus nišu attīstību;
- okeāna enerģētika joprojām ir jauna nozare. Ja tā tiks pienācīgi pārvaldīta, tā var sasniegt mērķus, kas saistīti ar atjaunojamu energoresursu izmantošanu un siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu. Ņemot vērā līdzšinējo progresu, ir pamats uzskatīt, ka jaunu inovatīvu tehnoloģiju izmantošana patiešām var nodrošināt ekonomikas izaugsmi;
- dziļjūras izrakteņu ieguve var radīt jaunas darba vietas, jo zināms, ka okeāna gultnē, iespējams, atrodas ļoti lieli izrakteņu krājumi. Pienācīgi ievērojot ekoloģiskos apsvērumus, šo izrakteņu ieguve varētu kompensēt to trūkumu tirgū, ja otrreizējā pārstrāde nav iespējama vai pietiekama, vai ja slodze uz ieguves vietām, kas atrodas uz sauszemes, ir pārāk liela. Kaut arī šī nozare joprojām ir neliela, tā varētu nodrošināt ilgtspējīgu izaugsmi un darba vietas nākamajām paaudzēm.

3.5. Jūras nozaru ekonomika jau gūst labumu no ES pamatiniciatīvas "Inovācijas savienība", kuras mērķis ir radīt inovācijai labvēlīgu vidi. Jaunā programma "Apvārsnis 2020", kuras budžets ir 79 miljardi *euro*, ir lielākā ES pētniecības un inovācijas programma.

3.6. Dokumentā arī norādīts uz iniciatīvas nepilnībām, un tās ir: nepietiekami ieguldījumi zināšanās, apgrūtināta piekļuve finansējumam, augstas intelektuālā īpašuma tiesību izmaksas, gausa virzība uz savietojamiem standartiem, publiskā iepirkuma neefektīva izmantošana un pētniecības darba dublēšanās.

3.7. Komisija ierosina šādus pasākumus:

- 2014. gadā sākt ilgtspējīgu procesu, kura mērķis ir nodrošināt, ka jūras dati ir viegli pieejami, savietojami un bez lietošanas ierobežojumiem;
- līdz 2020. gada janvārim izveidot daudzpakāpju izšķirtspējas digitālo visas jūras gultnes karti visiem Eiropas ūdeņiem;
- līdz 2015. gada beigām izveidot informācijas platformu par jūras pētniecību visā programmā "Apvārsnis 2020", integrējot informāciju par valstu finansētiem jūras pētniecības projektiem;
- 2015. gadā sarīkot pirmo uzņēmējdarbības un zinātnes forumu jūras nozaru ekonomikas jomā;
- laikposmā no 2014. līdz 2016. gadam izveidot jūras nozaru prasmju apvienību.

3.8. Jāatzīmē, ka Komisijas dokumentā nav definēts, kas ir "jūras nozaru ekonomika". EESK tomēr norāda, ka 2012. gada martā publicētajā ES trešajā starpposma ziņojumā "Okeānu, jūru un piekrastes teritoriju ilgtspējīgas izaugsmes scenāriji un virzītājspēki" [*Scenarios and Drivers for Sustainable Growth from oceans, seas and coasts*] jūras nozaru izaugsme definēta šādi: okeānu, jūru un piekrastes nodrošināta gudra, ilgtspējīga un integrējoša ekonomikas un nodarbinātības izaugsme. Jūras ekonomiku veido visa nozaru un starpnozaru saimnieciskā darbība, kas saistīta ar okeāniem, jūrām un piekrasti. Kaut arī šī darbība bieži ir saistīta ar noteiktu ģeogrāfisku vietu, šī definīcija ietver arī tuvāko tiešo un netiešo atbalsta darbību, kas jāveic, lai jūras ekonomikas nozares varētu darboties. Šo darbību var veikt jebkur, arī valstīs, kam ir tikai sauszemes robežas. Ar jūru saistītā nodarbinātība ir visa (pilnas slodzes) nodarbinātība, ko rada minētā darbība, kas saistīta ar okeāniem, jūrām un piekrasti.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. Lai varētu atraisīt Eiropas jūras nozaru ekonomikas potenciālu, dalībvalstis un visas ieinteresētās personas, tostarp pilsoniskā sabiedrība ir aktīvi jāiesaista to pasākumu un vietējo risinājumu izstrādē, kuru mērķis ir novērst daudzos trūkumus, kas minēti pamatiniciatīvā "Inovācijas savienība" un sīki uzskaitīti Gada izaugsmes pētījumā par 2014. gadu.

4.2. ES pamatiniciatīvai "Inovācijas savienība" ir būtiska loma jūras nozaru ekonomikas attīstībā. Taču, lai atraisītu mūsu jūru ekonomisko potenciālu, iniciatīvai būs vajadzīgs daudz lielāks atbalsts, un tā būs jāpilnveido.

4.3. Eiropas pusgadā Komisijai jānodrošina, ka dalībvalstu reformu programmās galvenie politikas virzieni atspoguļo prioritātes jūras nozaru izaugsmes jomā.

4.4. Jūras piesārņojums, kura izcelsme bieži ir meklējama uz sauszemes, nenoliedzami ietekmēs turpmāko ilgtspējīgo jūras nozaru ekonomiku. Nodarbinātības iespējas jūras nozaru ekonomikā tiks ierobežotas arī tad, ja nekavējoties netiks risinātas vides problēmas, ko rada dziļjūras izrakteņu ieguve, ja netiks uzlabota ostu infrastruktūra un veikti uzlabojumi, lai paaugstinātu kuģniecības nozares ekoloģisko kvalitāti.

4.5. Piekrastes kopienas, kuras skārusi visaptverošā Eiropas ekonomikas krīze un kuras ir atkarīgas no jūras nozaru ekonomikas, grūtajam stāvoklim būs jāvelta lielāka uzmanība, nodrošinot ciešāku saikni ar ES programmām, piemēram, kopējo zivsaimniecības politiku.

4.6. Politikas un pasākumi, kuru mērķis ir palielināt mūsu okeānu un jūru saimniecisko vērtību, Eiropā ir sadrumstaloti, un tas ir kavējis ilgtspējīgas ekonomikas veidošanos dažādos ekonomikas sektoros. Nodarbinātības iespējas var palielināt arī nolīgumi, kuri attiecas uz jūras nozaru ekonomiku un kurus Eiropa varētu noslēgt ar ASV un citām ieinteresētajām pusēm pasaulē.

4.7. Jūras nozaru ekonomika ir atkarīga no attīstības kuģubūves nozarē, kurā darbojas aptuveni 150 Eiropas kuģu būvētavas, no kurām aptuveni 40 darbojas lielu komerciāli izmantojamu jūras kuģu pasaules tirgū. Kuģu būvētavas (kas nodarbojas ar civilajām un militārajām vajadzībām paredzētu kuģu būvēšanu un remontu) Eiropas Savienībā tiešā veidā nodarbina aptuveni 120 000 cilvēku. Komisijas dokumentā sīkāk būtu jāatspoguļo kuģniecības ieguldījums visā jūras nozaru ekonomikā.

4.8. Līdztekus dokumenta zinātniskajai pieejai šajā procesā būtu jāintegrē arī piekrastes tūrisma stratēģijas, lai ne tikai palielinātu pilsoniskās sabiedrības interesi par šo tematu, bet arī gūtu labumu no integrētas abu procesa redzējumu saiknes. Jāpāņā, ka visa attīstība atbilst vides prasībām un paver jaunas iespējas.

4.9. Komisijas dokumentā ļoti daudz uzmanības veltīts zinātniskajai izpētei, kas protams ir vajadzīga, lai saglabātu drošu ekosistēmu, taču politikas veidošanā būtu vajadzīgs arī integrēts skatījums. Tādēļ zinātniskos pētījumos jānoskaidro dziļjūras izrakteņu ieguves ietekme, un pētījumu rezultāti jāņem vērā politikas veidošanā. Pareizs līdzsvars starp nepieciešamību saglabāt jūru un tās saimniecisko ilgtspēju ir ļoti svarīgs, lai labumu gūtu pētniecība, tautsaimniecība un sabiedrība kopumā.

4.10. Jūras nozaru ekonomikas analīze vienmēr būs nepilnīga, ja pietiekama vērība netiks veltīta lejupslīdei tradicionālajās jūras ekonomikas nozarēs, piemēram, mazapjoma zvejniecībā, kuģošanā un tūrismā. Jāņem arī vērā ietekme, ko radīs šim sektoram atvēlētā ES budžeta samazināšana.

4.11. Nedrīkst vājināt tradicionālo sektoru spēju palielināt nodarbinātības iespējas. ES akvokultūras nozare joprojām nespēj apmierināt iekšējo pieprasījumu pēc zivīm. Milzīgs ir arī nodarbinātības palielināšanas potenciāls kuģubūves nozarē. Arī nepieciešamība modernizēt ostu infrastruktūru, ja šāda modernizācija tiks veikta, būtiski palielinās nodarbinātības iespējas.

4.12. Dažu dalībvalstu inovācijas stratēģijās jau atbalstīta ilgtspējas ideja un noteikts, ka okeāns ir valsts prioritāte. Piemēram, Portugāles “Valsts pētniecības un inovācijas stratēģijā lietpratīgai specializācijai no 2014. līdz 2020. gadam” paredzēts jūras transporta telpā bez robežām pareizi izmantot ekoloģiski efektīvu jūras transportu, lai varētu labāk analizēt kuģniecības nozari un tās integrāciju ostu loģistikā, kas saskaņota ar globālo loģistiku. Tas liecina par dalībvalstu apņēmību un par “jūras nozaru ekonomikas” nozīmību Eiropas vadošo pozīciju nodrošināšanā šajā jomā.

4.13. EESK uzskata, ka Eiropas salām ir īpaša loma jūras nozaru ekonomikā, proti, visās trijās nozarēs, kas izraudzītas kā inovācijas jomas, bet visvairāk okeāna enerģētikas nozarē. Tāpēc EESK rosina Komisiju minētajā paziņojumā īpašu uzmanību veltīt Eiropas salām gan tādēļ, ka jūras nozaru ekonomikai būs liela ietekme uz šīm teritorijām, gan arī tādēļ, ka tās var dot ieguldījumu inovācijas procesā.

Briselē, 2014. gada 15. oktobrī.

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*
